

BİBLİYOGRAFYA :

Câhiz, *el-Beyân ve't-tebyîn*, II, 179; Attâr, *İlâhînâme* (trc. Abdülbâki Gölpınarlı), İstanbul 1985, s. 198, 224; Hasan b. Muhammed en-Nisâbüri, *‘Uḳalâ’ü'l-mecânîn* (nşr. Ömer el-Es'ad), Beyrut 1407/1987, s. 139-160; İbnü'l-Cevzî, *Şifâtü's-şafve*, II, 516; a.m.f., *Kitâbü'l-Ezkiyâ*, Kahire 1304, s. 87; Yâfiî, *er-Ravzû'r-reyhân*, Kahire 1315, s. 33, 48; Mevlâna, *Mesnevî*, III, 153; Hamdullah Müstevfî, *Târîh-i Güzide*, Tahran 1361, II, 305; Kütübî, *Fevâtü'l-Vefeyât*, I, 228; İbn Hacer, *Lisânü'l-Mizân*, II, 68; Şarâinî, *et-Ṭabakât*, I, 58; Nûrullah et-Tüsterî, *Mecâlisü'l-mü'mînîn*, Tahran 1365 hş., II, 14-20; Münâvî, *el-Kevâkib*, I, 68; Ma'sum Alişah, *Ṭarâ'ik*, II, 305; Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 350; Levend, *Divan Edebiyatı*, s. 148; Schimmel, *Tasavvufun Boyutları*, s. 29; A'yânü's-Şi'a, III, 617; Ahmet E. Uysal, "Behlül Dâna Fıkralarının Türk Halk Edebiyatındaki Yeri", *TFAY Belleten* 1974 (1975), s. 177-187; D. B. Macdonald, "Bühlül", *IA*, II, 830-831; Bustânî, "Bühlül", *DM*, V, 643-645; "Bühlül", *El²* (İng.), I, 1288-1289; Ulrich Marzolph, "Bohlül", *EI*, IV, 319-320.

SÜLEYMAN ULUDAĞ

BEHLÛL EFENDİ

(ö. 1895)

Türk müzikli icracısı ve bestecisi.

Fatih Sarıgüzel'de doğdu. Babası Rifat Efendi'dir. Mahalle mektebi ve rüşdiye tahsilinden sonra memuriyet hayatına atıldı. Bahriye Nezâreti'nde göreve başladı, çeşitli vazifelerde bulunduktan sonra Mahzen-i Evrak Kalemî mümevizliğinden emekliye ayrıldı. 1895'te İstanbul'da vefat etti.

Genç yaşta Yenikapı Mevlevîhanesi şeyhi Osman Selâhaddin Dede'ye (ö. 1887) intisap etti ve müziğe ait ilk bilgileri ondan aldı. İlk zamanlar kısa bir süre Hammâmizâde İsmâil Dede Efendi'den istifade etmişse de müzikteki asıl hocası adı geçen mevlevîhanenin neyzenlerinden Mûsâ Dede'dir. Ayrıca Şâhinbeyzâde Mehmed Bey başta olmak üzere Kazasker Mustafa İzzet Efendi ve Delâlzâde İsmâil Efendi de faydalandığı müsikînaslar arasındadır.

Güzel sesinin yanında kuvvetli bir müzik bilgisi sahib olan Behlül Efendi, zamanının en iyi müzikli icracıları arasında yer almış, özellikle **durak** okumakta şöhret bulmuştur. Yenikapı Mevlevîhanesi'nde na't ve âyîn-i şerif, Üsküdar'daki Nalçacı ve Nasûhî tekkelerinde durak okurdu. Sadrazam Âli Paşa'nın başmüezzinliğini yapmış, dinî ve din dışı sahada da hayli eser bestelemiştir. Ancak bir durak ve iki ilâhisinin notası günün-

müze ulaşmıştır. Bu arada birçok talebe yetiştirmiştir. Bunlar arasında Şeyh Musullu Âmâ Osman, zâkirbaşı Malak Hâfız, Şeyh Mesud, yeğenleri Bestenigâr Ziyâ Bey ve Şeyh İhsan İyisan en meşhurlarıdır.

BİBLİYOGRAFYA :

Mehmed Ziyâ, "Şeyh Hüseyin Fahreddin Efendi", *1328 Mali Senesine Mahsus Musavver Neusâl-i Osmânî*, İstanbul 1328-30, s. 289; Ergun, *Antoloji*, II, 442-444, 480, 491, 644, 663-664; Subhi Ezgi, *Temcit-Na't-Salât-Durak*, İstanbul 1945, s. 47-48; İbnülemin, *Hoş Sadâ*, s. 104-105; Şengel, *İlâhîler*, III, 62-63; Töre, *İlâhîler*, V, 80-81; Yılmaz Öztuna, *Dede Efendi*, İstanbul 1987, s. 76; Mehmed Nazmi Özalp, *Türk Musikisi Tarihi* [baskı yeri ve tarihi yok], TRT Müzik Dairesi Yayınlarından, I, 265.

NURİ ÖZCAN

BEHMENİLER

1347-1527 yılları arasında
Hindistan'ın Dekken bölgesinde
hüküm süren bir hânedan.

Behmenî Sultanlığı Delhi dışında müslümanların teşkil ettiği ilk siyasî kuruluşlardan biridir. Behmen adı, Haig'in de işaret ettiği gibi İran'ın eski şahlarından İsfendiyar oğlu Behmen ile ilgilidir. Sultanlık bu adı gelenek gereğince asâlet dolayısıyla almış olmalıdır. Zira Hindistan'daki bütün müslüman hükümdarlar kendilerini tarihî bir şahsiyete bağlamak alışkanlığındaydılar. Bu sebeple Behmenîler'in İran asıllı olduğu iddiası ciddiye alınmamalıdır.

Gucerât, Malva ve Handeş hânedanları gibi Hindistan tarihinde söz sahibi olan Behmenîler'in kurucusu Alâeddin Hasan Behmen Şah'ın (1347-1358) asıl adı Emin Hasan Gangu (Kanku)'dur. Delhi'de hizmet ettiği bir brahmanın güvenini kazanarak onun tavsiyesiyle Tuğluklu Sultanı II. Muhammed'in sarayına giren Emin Hasan sarayda kısa sürede yükseldi. Devletâbâd'da çıkardığı isyan sonucu bağımsızlığını ilân etti ve Alâeddin unvanı ile tahta çıktı; Ahsenâbâd adını verdiği Gülberge'yi başşehir edindi. Behmenîler, Guçerât, Malva, Handeş ve Tuğluklular gibi müslüman hânedanlar Orissa, Vicayanagar ve Varangal (Arangal) gibi Hindû rcalıkları ile komşu idiler. Oldukça enerjik bir karaktere sahip olan Hasan kısa zamanda fetihlerle ülkesini genişletti; Goa, Dabhol, Kolapur ve Telingina'yı da hâkimiyeti altına aldı. Onun devrinde ülke yeni bir idarî düzenlemeyle Gülberge, Devletâbâd, Berâr ve Bîder

adıla dört eyalete ayrıldı. Alâeddin ölünce yerine I. Muhammed Şah (1358-1375) geçti. Behmenîler'in ilk büyük sultanlarından olan I. Muhammed Şah ordunun bazı eksikliklerini tamamladı ve ciddi rakip sayılan Varangal ve Vicayanagar rcalarına karşı seferler düzenledi. Bu seferler sonunda Varangal racası Kanhayya Golkonda'yı terkederek Behmenîler'le barış yapmak zorunda kaldı. Varangal meselesinin hallinden sonra Behmenîler Vicayanagar'ı hedef aldılar. I. Muhammed 1367'deki Kavthal Zaferi'nden sonra Vicayanagar halkının çoğunu kılcıktan geçirdi. Aynı yıl başşehir Gülberge'ye dönen sultan bu sırada patlak veren Behram Han Mâzenderânî ayaklanmasını da kanlı bir şekilde bastırdı.

I. Muhammed'in yerine geçen oğlu Alâeddin Mücâhid de (1375-1378) babası gibi Vicayanagar meselesiyle uğraşırsa da başarı sağlayamadı ve Vicayanagar racası ile barış yapmak zorunda kaldı. Alâeddin Mücâhid ile anlaşmazlığa düşen amcası Dâvud intikam hissiyle yeğenini bir gece uyurken öldürdü ve Behmenî tahtını ele geçirdi. Fakat onun saltanatı da uzun sürmedi, Mav'da Mücâhid'in kız kardeşinin evlâtlığı Ruh Perver Ağa'nın kıskırtması ile öldürüldü ve yerine Hasan Gangu'nun torunu II. Muhammed Şah (1378-1397) geçti. II. Muhammed Şah Behmenî ülkesinin düştüğü iktisadî krizle uğraştı. İslâmiyet'in Dekken'de iyice yerleşmesi onun gösterdiği gayretlerle olmuştur. Behmenî kültürü de bu devirde gelişmiş ve birçok mimari eser yaptırılmıştır. II. Muhammed Şah'ın 20 Nisan 1397 tarihinde ölümü üzerine sırasıyla Gıyâseddin Tehmten ve Şemseddin Dâvud tahta çıkmış (1397) ve onları Tâceddin Fîrûz (1397-1422) takip etmiştir. Sarayını kadınlarla dolduran bu sultan zamanında kardeşi Hân-ı Hânân ve Emîrül-ümerâ Ahmed ile Vekîlûs-saltana ve Melik Nâib devlet yönetiminde nüfuz sahibi oldular. Fîrûz devrinde Vicayanagarlı II. Harihara ve Gondvana racası ile yapılan mücadeleler 1420'de Behmenîler'in lehine sonuçlandı. Fîrûz Gülberge'de oturan son Behmenî hükümdarı olup halefi Şehâbeddin I. Ahmed (1422-1436) başşehir Bîder'e taşımıştır. Fîrûz'un aksine dindar bir hükümdar olan I. Ahmed "veli" lakabını almıştır. Şeyh Âzerî de şehname tarzında yazdığı *Behmennâme*'yi I. Ahmed'e takdim etmiştir. I. Ahmed'den sonra II. Ahmed (1436-1458) Alâeddin unvanıyla tahta çıktı. Rapipur Dûâb'da valilik yapan kardeşiyle